

MEDVETANDET, UNIVERSUM OCH EXISTENSEN

Claus Persson

Medvetandet, universum och existensen

MEDVETANDET, UNIVERSUM OCH EXISTENSEN

Har universum saknat medvetande under miljarder år, tills människosläktet stegvis blev medvetet för 2–7 miljoner år sedan?

Universums ålder beräknas till 13,8 miljarder år efter Big Bang. Enkla livsformer uppstod på jorden för cirka 4 miljarder år sedan. Människan som släkte – och hennes medvetande – har utvecklats under 2–7 miljoner år. Den moderna människan – Homo Sapiens – har funnits till under cirka 200 000 år.

Claus Persson

Förlagshuset Siljans Måsar
www.siljansmasar.com
ISBN 978-91-88939-88-3

© Claus Persson, 2022

Materialiet i denna bok är skyddat enligt upphovsrättslagen
Omslagbild: istockphoto.com

Grafisk form: Hansson Produktion
www.hanssonproduktion.se

Tryck: ScandBook, 2022
www.scandbook.se

INNEHÅLL

FÖRORD	9
INLEDNING	11
KAPITEL 1	16
Medvetandet – skaparen av mening åt universum	16
Det vetenskapliga och det metafysiska utrymmet	18
Medvetandets utvidgade innebörd och tillämpning	20
Våra upplevelser och relationer till ett med-medvetande	22
KAPITEL 2	25
Den sociala konstruktionen av upplevande och handling	25
Upplevelsen av medvetandets samexistens med tillvaron	28
Medvetandet – ett fenomen av "universellt strängaspel"?	32
Medvetandets varseblivning och interaktion i vardagslivet	36
KAPITEL 3	39
Medvetandets konstruktion av meningsfull teori och praktik	39
Språket – bild- och/eller verktygsmetaforer	41
Människans medvetande, sökande efter kunskap och kompetens	43
Medvetandet, universums sanningssökare och problemlösare	46
Teknik – medvetandets verkstad för överskridande frigörelse	48
KAPITEL 4	50
Medvetandets orientering, öppenhet och former	50
Öppenheten för extraordinära upplevelser	52

Teknikutvecklade former av medvetande – fantasi eller inte?	54
En systemteoretisk förståelse av medvetandet	56

KAPITEL 5 **60**

Mentala processer och tillstånd för en meningsfull existens	60
Medvetandet – ett fenomen för autonom upplevelse av existens	61
Ett embryo till metafysisk förståelse av medvetandet	64
Ny- och omformulerade existentiella frågor och problem	66
En metafysisk modell för ett öppet och kompetent medvetande	69

KAPITEL 6 **71**

Etikens funktion i vår universella tillblivelse	71
Medvetandets självreflexiva verksamhet	73
Historiska kopplingen och Människans färd in i framtiden	74

KAPITEL 7 **78**

Vem och vad är du, Människa?	78
Vad innebär det att finnas till, att existera?	79
Att kategorisera Tillvaron, en fundamental mänsklig egenskap	81
Att tro är ett annat mänskligt kännetecken	84

KAPITEL 8 **86**

Människan och medvetandet i sociala sammanhang	86
Vad är det Gemensamma och det Gemensammas bästa?	87
Det Gemensamma är så stort och likväl så nära, så nära ...	89
Självmedvetande, självbild, social identitet, vilja och ansvar	90
Nyfikenhet, motivation, sökande ... folkbildning och lärande	92
Identitetsskapande processer – samverkan och reflektion	94
Individ – grupp – organisation ...	97

KAPITEL 9	102
Introduktion	102
Det sociala samspelet	103
Ökat medborgarinflytande och individanpassade tjänster	108
Omställningsproblem till gränslösa högmoderna samhället	110
Livslångt lärande och ökad kollektiv handlingsförmåga	111
Fri tillgång på rent vatten – en belysande historia	113
Socioindividuell utveckling – social och pedagogisk uppgift	115
Sammanfattande reflektioner	118
KAPITEL 10	120
Interaktionsformer i teori och praktik	121
Livsvärldarna – en vardaglig social praktik	124
Kategorisering av roller i ett samtal	125
En social värld av kritisk dialektik och symbolisk interaktion	129
Artefakter för den socio-individuella världen	132
Sammanfattande reflektioner	138
KAPITEL 11	141
Identitet, etik och moral i det högmoderna samhället	141
Identitet – en sammanhängande självreflexiv berättelse	141
Etik och moral i samhällslivet	144
EPILOG	147
LITTERATUR	150

FÖRORD

Vårt medvetande är fundamentet för hela tillvaron. Utan ett medvetande skulle det inte finnas en upplevd tillvaro. Den här korta meningen hade aldrig kunnat formuleras, skrivas ned och läsas utan ett medvetande; ditt, mitt och alla andras. Vintergatans stjärnor kräver ett medvetande för att ges en mening och för att väcka undran inom oss. Utan medvetande hade inte orden funnits för våra upplevelser av att finnas till.

”Att finnas till” ... man liksom smakar på orden. Det är möjligt att notera, reflektera och smaka på orden i vår fantasi ... Tack vare vårt medvetande. Alla begrepp och berättelser om min, din och alla andras tillvaro förutsätter ett medvetande. Den här boken försöker uttrycka det undflyende och svårartikulerade i begreppet medvetande och det relaterade begreppet med-medvetande.

Upptäckter, tankegångar och reflektioner framförs under olika rubriker och inkluderar argument från forskning och tanke-system relaterat till medvetande och med-medvetande. Boken belyser medvetandets gåtfullhet utifrån olika problematiska

konstateranden och perspektiv. Dessutom redovisas ett antal tankeexperiment och framtidsscenario, som ytterligare bidrag till en ändamålsenlig insikt om fenomenen medvetande och med-medvetande.

I boken presenteras även forskningsgrundade tankar om hur våra sammanhang – såsom en värld av samspelande individer och samhällsstrukturer – kan tolkas och vidareutvecklas för ökad mening och nytta. Våra medvetanden placeras in i en vardagsvärld av individuella uppgifter inom de sociala ramar som omger och interagerar med oss.

INLEDNING

I en del kosmologiska teorier resoneras över förekomsten av parallella universum; att de kosmologiska teorierna skulle peka mot ett Multiversum. Det är en intressant tanke. Faktum är, att vårt kosmiska universum i sig redan är ett Multiversum. Varje enskilt medvetande är i praktiken ett universum, med en unik upplevelse och tolkning av en universell tillvaro. För varje medvetande gäller, att universum i betydelsen Alltet bara kan finnas i och genom varje inomkroppsligt ”moln” av upplevd/medveten tillvaro. Även en myra bidrar till detta Multiversum med sitt unika perspektiv, upplevande och agerande i tillvaron ... en tillvaro, där myrstacken och dess omgivning är ett Multiversum av varje myras upplevda universum.

Vi förstår givetvis alla hur mäktig en sådan insikt är. Vi förstår också, att vårt mänskliga medvetande är unikt i kraft av ett självmedvetande, som vidgar till en upplevelse och tolkning mycket större än myrans erfarenhet. Samtidigt borde vi inse, att vår förståelse trots allt är begränsad av vår biomateria. Vi inser därför nog också (eller har själva erfärit), att ett extraordinärt och kunskapssökande mänskligt medvetande ibland kan uppleva och ”se” mer av tillvarons verklighet. Detta kan ligga bakom många

stora bedrifter inom vetenskap, filosofi, tankesystem, konst ...

Boken är en systematisk reflektion från olika infallsvinklar över medvetandets funktion och svårupptäckta eventuella kunskap till oss om sin egen och Tillvarons natur, roll, mening och mål.

Exposén över medvetandet innefattar även dess roll och funktion i ett större sammanhang av med-medvetande. Ett sammanhang, där vårt medvetande upplever och tolkar fenomen i relation till en omslutande miljö av både större medvetande och handlingskraft. Boken innehåller därför också reflektioner och ämneskopplingar till systemteori, sociologi och samhällsvetenskap. Vår egen tillvaro av medvetande och handling inverkar givetvis även i ett sådant sammanhang. Emellertid är både rums- och tidsaspekten mer uttänjda i ett omslutande system. Sådana grundegenskaper för ett omslutande system talar starkt för, att vår individuella mening består i att meningsfyllt uppgå och medverka i ett överordnat syfte. En sådan roll och funktion för våra medvetanden och handlingar innebär inte något förminskande av oss. Det upphöjer oss i stället till viktiga och ansvariga medaktörer i ett större sammanhang.

Systemteori och sociologi är stora forskningsfält. Presentationerna i de kapitlen är därför långt ifrån uttömmande. De är istället avsedda som kompletterande kunskapsraster; som bidrag till en tolkningsmall för fenomen i de system, livsvärldar, intersubjektiva världar, samhällsmiljöer, som vi alla är en del av.

Tilläggs bör, att vissa kapitel (i slutet av boken) innehåller en del referenser enligt standard för teori- och forskningsrelaterad text. I de kapitlen presenteras kortfattat ett antal sociologiska modeller, begrepp och beskrivningar, som kan vara något obekanta för läsaren. Ett tips åt läsaren kan vara att då först göra en snabb genomgång och därefter återkomma för en mer noggrann läsning.

När man stöter på ett svårtillgängligt fenomen (till exempel i en bok), så kan man nämligen göra det klassiska tricket ”att lyfta på hatten och gå vidare i texten” – i alla fall för stunden. Det här kulturhistoriska citatet tillskrivs den spränglärde Martin Luther, men vi kan nog alla instämma i det.

På sina ställen refereras till begreppet system. Begreppet är allmänt förekommande och därför antagligen bekant för de flesta, men det kan likväl behöva klarläggas ytterligare. För den sakens skull kommer här en kort introduktion av några systemteoretiska grundbegrepp att komplettera sin förståelse med.

Några systemteoretiska grundbegrepp, en kortfattad introduktion

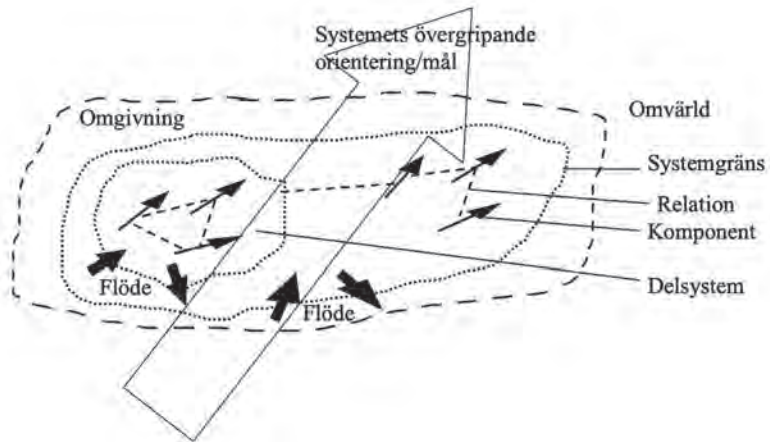
Det *mjuka systemtänkandet* baseras på två grundläggande kännetecken för mänskliga interaktionssystem, nämligen:

- Förekomsten av så kallade *emergenta egenskaper* inom ett system. Med detta menas att en kombination av komponenter kan ge upphov till nya egenskaper, som går utöver de enskilda komponenternas respektive bidrag.
- Behovet av olika slags *styrkommunikation* för att reglera ett system. Ett socialt system kännetecknas nämligen även av reglerande funktioner. Sociala system kan ömsom regleras av negativ eller positiv feedback. Negativ feedback innebär, att systemet kommunicerar information om avvikelse gentemot uppsatt mål och att systemet korrigerar sig själv för att återställa måluppfyllelse (mekanisk systemrespons). Positiv feedback innebär information om väsentlig (strukturell) förändring, som systemet svarar på genom att förändra sig (anpassa sig); genom exempelvis ändrad

målsättning. Positiv feedback är en förutsättning för lärande och växande system.

Teorier för det mjuka systemtänkandet är i hög grad relevanta för sociala miljöer. De centrala grundbegreppen framgår ytterligare av figuren. I ord skulle de systemteoretiska grundbegreppen i figuren kunna uttryckas med följande definitioner på begreppen *system* och *delsystem*.

Ett system är en *avgränsad helhet* sammansatt av *inbördes relaterade delar/element*, som var för sig och tillsammans verkar för systemets *syfte/mål*. Ett delsystem (så kallat subsystem) är en avgränsad mängd element inom ett större system, där delsystemets element har extra starka samband/relationer sinsemellan.

Figur. Bildmässig beskrivning av några grundläggande systemteoretiska begrepp

Som framgår av figuren bäddas ett system in i en *nära omgivning* och i *en yttre omvärld*. Systemets delar formas utifrån de förändringar som kännetecknar systemets samspel med omgiv-

ning och omvärld – förändringar som yttrar sig som händelser inom systemområdet. Dessa händelser manifesterar sig som komponenter för systemet. Komponenternas egenskaper och relationer sinsemellan bestäms av villkor och faktorer för de händelser som systemet hanterar. Systemets komplexitet utgörs av antalet relationer, medan systemets variationsgrad motsvaras av antalet komponenter.

Inom systemteorin talar man dessutom om två ytterlighetsvarianter av system, nämligen:

- *Aggregatsynsättet* domineras av en syn på system såsom uppbyggda respektive nedbrytbara i sina komponenter. Detta innebär ett ”mekaniskt” systemsynsätt, som oftast inte avspeglar den verkliga dynamiken och det sociala samspelet i en verksamhet.
- Enligt *det holistiska synsättet* kännetecknas ett systems struktur av en överordnad princip, som tilldelar komponenterna/medlemmarna i systemet sina respektive positioner inom systemet. Systemprincipen avgör också relevanta egenskaper för komponenterna/medlemmarna. Detta innebär en klassorienterad ansats, där *systemets komponenter och relationer bestäms och inordnas under den principiella ordning som klassificerar systemet i sin helhet.*

Några stilistiska formgrepp i boken

Vårt medvetande ingår i många sammanhang av existens. I boken tydliggörs detta av att begrepp inleds med stor bokstav när de inkluderar en överordnad systemsfär. Detta gäller bland annat för begreppen Människa, Mänsklighet, det Gemensamma, Tillvaron. För att underlätta läsandet förekommer även en del kursivering av text och nyckelord.

KAPITEL 1

Medvetandet – skaparen av mening åt universum

Varje människas kunskap är en effekt av hennes medvetande. Ordet effekt är ett passande uttryck för att beskriva hur vår mentala energi omvandlas till en förståelse, som kan underlätta och begripliggöra vår tillvaro. Till en förståelse och ett vetande, som i bästa fall även förmår hantera vår oro, vårt hopp och vår längtan efter mening i en bortflyende existens.

Människosläktets samlade kunskapssökande har – under många generationer – resulterat i ett omfattande vetande inom olika områden. De kunskapssökande metoderna och verktygen har dessutom hela tiden utvecklats och vidgat horisonten för vårt utforskande. Vår samlade och växande kunskapsbank har fördelats under många och skiftande ämneskategorier; som fysik, biologi, medicin, kosmologi ... En ämneskategori har ofta även flera underkategorier. Gemensamt för alla rön och upptäckter är, att de måste utgå från, samlas, bearbetas och infogas i ett specifikt mänskligt medvetande. För att kunna reflektera över och påverka vår tillvaro måste alltså det samlade och digra vetandet inom respektive område bli personligt

medvetet, vilket givetvis bara, och dessutom endast till viss del, är möjligt för ett begränsat antal ämnesspecialister.

Vårt kunskapssökande inriktas därför också på att koppla ihop det befintliga vetandet med övergripande förklaringar av metafysisk karaktär. En metafysisk modell består av begrepp och begreppssamband, som speglar och tolkar erfarenheter och verklighetsbaserad teori på en högre meningsnivå. En sådan modell skulle kunna utformas, kommuniceras och förstås av icke-specialister på ett mer lättillgängligt sätt. I dessa ansträngningar bidrar inte minst filosofer inom olika genrer med tankar, idéer och förklaringsmodeller. Det metafysiska kunskapssökandet kan dessutom – som har framgått – numera bedrivas på en gedigen grund av rön och upptäckter av vetenskapligt arbete inom olika kunskapsfält.

Det metafysiska kunskapssökandet har som nämnts karaktär av ett filosofiskt forskningsintresse. Som sådant är det öppet för idéer och tankar från många håll. Det kreativa idéskapandet kan rent utav frodas i ett medvetande, som bara hanterar de mest signifikanta rönen inom olika ämnesfack. I annat fall kan medvetandet riskera att fastna i ett ”tunnelseende” och bli nedtyngt av detaljer utan relevans för en idé eller ett embryo för ”en större förståelse” baserad på de mest signifikanta elementen i vårt vetande.

Ett metafysiskt kunskapssökande är alltså inte elitistiskt utan relaterat till ett ”vakett medvetande” oberoende av om detta rymms i en akademiskt skolad eller lågutbildad människokropp. Det är ett genuint demokratiskt och jämlikt kunskapssökande genom sin koppling till fundamentala och allmängiltiga existentiella frågor om vår tillvaro.

Det vetenskapliga och det metafysiska utrymmet

En metafysiskt orienterad bearbetning skulle kunna bidra med idéer, som öppnar upp för en vidare tolkning av vetenskapliga förklaringsmodeller. De vetenskapliga förklaringsmodellerna inbjuder faktiskt till en sådan tolkning genom sin ämnesuppdelning. På ett konstlat och konstruerat sätt avgränsas nämligen delar av vår verklighet till olika forskningsområden, fastän dessa egentligen hör ihop som komponenter och aspekter av en gemensam och universell totalitet. Med en sådan utgångspunkt skulle en vägledande idé kunna vara att i metafysiskt syfte leta efter signifikanta indikationer alternativt problem av sinsemellan likartad karaktär, som därmed skulle kunna lyftas upp som åtminstone ett embryo till ett övergripande metafysiskt system.

Ett sådant metafysiskt angreppssätt skulle vinna på att fokusera på de vetenskapsmodeller som etablerat sig som sanningar på bekostnad av tidigare generationers mytiska trosföreställningar. Skälet till detta är dubbelt, nämligen (1) att en tidigare – men numera upplöst – mytbildning visar på en angelägen emotionell och intellektuell problematik samt (2) att denna problematik inte är slumpartad utan har sitt upphov i en allmänmänsklig men svårartikulerad aspekt i vår mänskliga natur.

De grundläggande existentiella frågorna och myterna har genom Människlighetens historia kretsat kring tre huvudteman, nämligen till frågorna om: (1) alltings tillkomst, (2) livets och specifikt människans tillblivelse och (3) mening och mål för människans liv (kopplat till moral, etik och religiösa föreställningar om själ och ande).

Dessa frågeställningar avhandlas och beskrivs numera ”av-mystifierat” i vetenskapliga modeller inom kosmologi, biologi, medicin, psykologi, neurovetenskap, medvetandeforskning och sociologi. Välkända och framträdande begrepp inom dessa modeller är ”Big Bang”, universums successiva formering, solsystemets utveckling, jordens geologiska processer, livets uppkomst i kemiska processer och/eller från ett kosmiskt meteoritregn, Darwins utvecklingslära, medvetandets evolutionära uppkomst, jaget och självet (själen) som illusoriska yttringar av medvetandet, etik och moral som sociala konstruktioner i evolutionens tjänst.

Enligt dessa modeller har livsformer på jorden funnits under endast en mindre del av universums existens. Den medvetna människans tidsålder och historia svarar mot en nästan försvinnandekortperiod av universums ålder. Följaktligen måste merparten av den kosmiskt mätbara tiden ha passerat utan att upplevas av något mänskligt eller annat biologiskt medvetande. Det mänskliga medvetandet har dessutom under merparten av sin historia inordnat sig under mytologiska föreställningar, som först långt senare visat sig vara exempel på felaktigt eller så kallat falskt medvetande (enligt neurovetenskaplig terminologi). Människans obändigt utforskande natur har nämligen successivt resulterat i modeller, som i ett språk av matematisk-logiska formler beskriver struktur, form, framtid och mening på olika nivåer av vår fysiskt-kemiska-biologiska verklighet.

Är därmed de existentiella frågornas berättigande helt passé? Kan det vara så, att de existentiella föreställningarna om ”mening och mål” i grunden är falska och illusoriska projiceringar av våra medvetanden; bedrägliga projiceringar sprungna ur en innerlig omsorg och gemenskap med våra närmaste? Är vår

upplevelse av högre mening åt oss själva och hela universum bara inbillning orsakad av existentiell oro och längtan?

I vår tid av vetenskaplig dekonstruktion och reduktion kan det vara motiverat att i högre grad basera sitt existentiella förhållningssätt på faktabaserade upplevelser och reflektioner, som indikerar på ett universum genomströmmat av ett gränslöst medvetande ... ett medvetande av skapande kontinuitet, där vi upplever oss själva ingå med mening och mål. De vetenskapliga modellerna kan rent utav bidra med signifikanta inslag i en metafysisk modell, som inkluderar ett sådant gränslöst medvetande relaterat till vårt eget.

Medvetandets utvidgade innebörd och tillämpning

De neurofysiologiska processerna och våra sinnesorgan är avgörande för vårt medvetande. Medvetandet är dessutom den samlade verkan av många olika aktiverade och stimulerade processer. Vår upplevda och erfarna verklighet finns således inom oss, som en effekt av samverkan mellan olika noder och nätverk av neurologisk aktivitet. Medvetandets upplevelser kan liknas vid en sinnesimpregnerad tredimensionell film, som spelas upp i ett ”inomkroppsligt moln” skapat av hela vår potential av psykisk förmåga.

Minnesfunktionerna i vårt medvetande sparar dessutom undan tidigare upplevelser som avsnitt i en självbiografisk historia. Minnesprocesserna växelverkar med våra aktuella sinnesupplevelser, med resultat att redan inträffade upplevelser och händelser spelar med i vårt medvetandes ”momentana moln” av sinnesupplevd verklighet. Den omgivande verkligheten har också den en historia. En successivt uppbyggd och föränderlig

historia, som ett resultat av vårt samlade mönster av momentant och minneslagrade upplevelser av fenomen och händelser i vår omgivande verklighet. Vårt ”medvetna moln” av sinnesbaserade upplevelser är alltså väldigt komplext. Det väver in avsnitt från både vår egen och den omgivande miljöns uppfattade/upplevda samt – inte minst – socialt förmedlade och inlärd historia.

Det krävs nästan ett poetiskt språk för att beskriva medvetandets svårgripbara natur ... eller kanske mer adekvat uttryckt dess ”svårgripbara väsen”. Bilden av medvetandet som en dynamisk och sinnesladdad inomkroppslig film bör givetvis kompletteras med det faktum, att medvetandet även – utifrån sina sinnesfyllda upplevelser – momentant interagerar med sig själv genom processer av kognitivt, emotionellt och viljemässigt slag samt relaterade kroppsliga handlingar och yttringar. Medvetandet är kontinuerligt och momentant huvudaktören, både subjekt och objekt, i sin filmiska men påtagliga upplevelse av att vara en interagerande part i en fysisk omvärld ... i en omvärld, som inkluderar både vårt medvetande och dess kroppshölje.

Av detta följer, att det mänskliga medvetandet aktivt skapar sig en mening om den verklighet vi ingår i. Emellertid är denna mening ibland en villfarelse, individuellt och/eller kollektivt. Sådana villfarelser kan traderas och vara förhärskande under många generationer samt under denna tid likväl fylla våra medvetanden med en upplevelse av ”meningsfullt innehåll”. Det är samtidigt en intressant reflektion, att verkligheten i sig är påträngande och därmed hela tiden blir omtolkad och ges en modifierad mening av en upplevande part ... av oss själva.

Den mening som medvetandet skapar om verkligheten är till stor del funktionell kunskap om verklighetens regelbundna operationella struktur. Vårt medvetande är emellertid sådant,

Den här boken tar upp det undflyende och svår-artikulerade fenomenet medvetande och det relaterade fenomenet med-medvetande. Medvetandets beskaffenhet och gåtfullhet belyses utifrån olika forskningsparadigm, problematiska konstateranden och perspektiv. Dessutom redovisas ett antal tankeexperiment och framtidsscenarion, som ytterligare bidrag till en ändamålsenlig insikt om fenomenen medvetande och med-medvetande.

Fenomenen medvetande och med-medvetande avhandlas i en system- och socialteoretisk belysning. I boken presenteras forskningsgrundade tankar om, hur våra socio-individuella sammanhang – som en intersubjektiv värld av samspelande individer och samhällsstrukturer – kan tolkas och vidareutvecklas för ökad mening och nytta. Våra medvetanden placeras in i en vardagsvärld av individuella uppgifter inom de sociala ramar som omger och interagerar med oss.

Författaren, [Claus Persson](#), är fil.dr och hans forskningsinriktning är innovativ systemutveckling och sociotekniskt entreprenörskap.